

(Objavljeno u: *Časopis za KPISP*, 1996, 1-2, 84-101)

CITIRANOST INOSTRANIH AUTORA U PSIHOLOŠKOJ PERIODICI PRETHODNE JUGOSLAVIJE

Pero Šipka
Filozofski fakultet u Novom Sadu
Odsek za psihologiju

U okviru serijecitatnih istraživanja objavljenih od istog autora na istu osnovnu temu ispitan je uticaj inostranih autora na jugoslovensku psihologiju. Analizirani su svi članci objavljeni u periodu od 1981. do 1990. godine u sva četiri jugoslovenska časopisa koji se mogu smatrati istovremeno naučnima i psihološkima. Lokalna citiranost međunarodnih autora dovedena je u vezu s njihovim globalnim uticajem i prominentnošću. Rezultati poređenja ukazuju na nekoliko karakteristika jugoslovenske psihologije tog perioda od kojih su najvažnije označene kao arhaizam i autizam.

Ključne reči: Citiranost, prominentnost, psiholozi, psihološki časopisi, Jugoslavija

Following previous citation studies published by this author on the same general subject, the impact of foreign authors on Yugoslav psychology was analyzed. The citation analysis was performed on all articles published from 1981 to 1990 in all four Yugoslav journals classifiable as both research and psychological. The local citation rate of international authors was compared with their global impact and prominence. The results of comparisons revealed various characteristics of Yugoslav psychology of that period, the main weaknesses being labeled as archaism and autism.

Key words: Citation rate, prominence, psychologists, psychology journals, Yugoslavia

Uvod

Analiza citiranosti psihologa (Šipka, 1995a), katedara za psihologiju (Šipka, 1995b) i psiholoških časopisa (Milin i Šipka, 1996) prethodne Jugoslavije, kojom je obuhvaćen desetogodišnji korpus radova publikovanih između 1981. i 1990. godine, ponudila je određenu sliku o domaćoj psihologiji tog perioda. Ta slika upotpunjena je pregledom citiranosti jugoslovenskih autora u međunarodnim publikacijama objavljenim u komparabilnom periodu (Šipka, u štampi).

Uzete zajedno, ove dve nezavisne citatne analize pokazale su da je jugoslovenska psihologija bila heterogena struktura, s niskim stepenom saradnje i razmene uticaja među pojedincima, timovima, i posebno (republičkim) akademskim institucijama (Šipka, 1995b). Mada su svi psihološki časopisi, pa i oni republičkog karaktera, povremeno nudili prostor autorima iz drugih sredina, malo je svedočanstava da je jugoslovenska psihologija, kao periferna naučna disciplina u perifernoj zemlji, odista predstavljala jedan komunikacijski prostor. Pre se može reći da su u SFRJ paralelno egzistirale tri nacionalne psihologije: slovenačka, hrvatska i srpska. Udeo psihologa iz preostalih republičkih sredina, gde su katedre za psihologiju formirane znatno kasnije, bio je u izdavačkoj produkciji, a posebno u citatnoj razmeni, toliko mali da se te sredine ne mogu prepoznati kao zasebni entiteti.

Uprkos niskom stepenu integrisanosti jugoslovenska psihologija je, na određeni način

istovremeno bila izolovana u odnosu na matičnu disciplinu, definisanu aktuelnim sadržajem (uglednih) međunarodnih psiholoških časopisa. Više je nalaza koji nameću takav opšti utisak. Citiranost psiholoških časopisa opšeg i experimentalnog karaktera, koji čine jezgro u mreži međunarodne razmene, odnosno glavne liferante novih teorija i nalaza, bila je relativno niska (Milin i Šipka, 1996). Umesto odatle, jugoslovenski su psiholozi polazne osnove za svoja istraživanja češće nalazili u časopisima primenjenog karaktera, uglavnom onima u kojima su publikovani sadržaji iz domena ličnosti i socijalne psihologije. Pored toga udeo nepsiholoških časopisa u ukupnoj citiranosti, posebno socioloških, pedagoških i psihijatrijskih časopisa, bio je relativno velik, dok je pozivanje na časopise koji pretežno objavljuju nalaze iz za psihologiju fundamentalnih disciplina poput fiziologije ili biologije bilo skromno. Sudeći prema tome, istraživačka aktivnost jugoslovenskih psihologa bila je najvećim svojim delom primenjenog, a ne fundamentalnog karaktera.

No, najvažniji vid izolovanosti jugoslovenske akademske psihologije ogleda se u izuzetno niskoj predstavljenosti jugoslovenskih autora u referencama međunarodnih časopisa (Šipka, u štampi). Pravi izuzetak u tom smislu predstavlja samo jedan autor, Zoran Bujas, čiji je doprinos psihologiji (u svetu) vidan i nesporan. Njemu se, eventualno, može pridodati i manja grupa drugih zagrebačkih autora koji su, takođe, imali jasnu orijentaciju na publikovanje u inostranstvu, pa tako i određenu predstavljenost u međunarodnim bibliografskim citatnim bazama.

Neki dosadašnji rezultati ukazuju i na moguće uzroke relativne izolovanosti domaće psihologije. Kako je pokazano u radu koji je zasnovan na analizi citata, ali i pojedinačnih navoda u odeljcima radova tzv. IMRAD formata (Šipka, 1996), domaći radovi su, u odnosu na međunarodne, znatno zaostajali po kvalitetu, posredno merenom nizom kvantitativnih bibliometrijskih pokazatelja. Relativno mali broj radova i autora iskazao je u toj analizi međunarodni kvalitet. Zaključeno je da relativno niska "očigledna valjanost" domaćih radova predstavlja verovatno dovoljnu prepreku za njihov pristup tokovima međunarodne razmene naučnih informacija. Nedovoljnoj istraživačkoj i izdavačkoj kompetentnosti domaćih autora mogu se dodati i drugi uzroci, prvenstveno nestašica podsticaja i motiva za objavljivanje izvan zemlje.

Već je konstatovano da dosadašnji rezultati upućuju na to da se mali broj jugoslovenskih psihologa obraćao problemima fundamentalnog karaktera i aktuelnim temama savremene psihologije. I pored toga, u teorijskom zasnivanju svojih istraživačkih problema, kao i u izboru odgovarajućih metodoloških sredstava, domaći autori su nužno bili upućeni na inostrane izvore. Za razliku od nekih razvijenijih "nacionalnih psihologija", koje su, takođe, bile izvan psihološke matice (npr. sovjetske ili poljske psihologije) jugoslovenska psihologija nije imala razvijenu sopstvenu teorijsku tradiciju, pa je nužno bila oslonjena na inostrane škole, teorije, nalaze, metode i merne instrumente. U pokušaju da se izvori tih uticaja preciznije odrede, u ovom radu je ispitana citiranost inostranih autora u domaćoj psihološkoj periodici. Cilj rada bio je da se sredstvima citatne analize utvrdi realna i relativna uticajnost inostranih autora i da se ona istovremeno dovede u vezu s vrstom i značajem njihovog teorijskog doprinosa. Na taj način ostvario bi se uvid u opšte teorijsko utemeljenje domaće psihologije kao periferne nauke, potreban za dalja scijentometrijska istraživanja sadržaja i efekata naučnog rada u toj oblasti (Šipka, 1995c).

Metod

Istraživanje je obavljeno na desetogodišnjem korpusu radova objavljenih u periodu od 1981. do 1990. godine u četiri jugoslovenska psihološka časopisa: Psihologiji, Antrophosu, Primijenjenoj psihologiji i Reviji za psihologiju. Potpuniji opis tog korpusa dat je na drugom mestu (Šipka, 1995a). Reference stranih autora identifikovane su u ovom radu prethodnim isključenjem referenci domaćih autora, koje je obavljeno s osloncem na informacije o jeziku i mestu izdanja. Iz obrade su isključeni i prevodi radova inostranog porekla. Identifikovano je ukupno 7015 stranih autora. Njihovo svođenje na jedan oblik za potrebe računarske obrade zahtevalo je konverziju nekoliko formata citiranja i korigovanje neobično velikog broja grešaka, koje, verovatno, nije bilo moguće potpuno eliminisati. Iz tako formiranog skupa referenci formirana je jednostavnom sumacijom rang lista citiranosti stranih autora. Pored opšte

citiranosti utvrđena je i frakciona citiranost stranih autora, kao i njihova citiranost samo u radovima koji su klasifikovani kao naučni. Pripadnost kategoriji "naučni radovi" preuzeta je iz uredničke klasifikacije domaćih časopisa, a za one brojeve u kojima takva klasifikacija nije postojala, razvrstavanje za potrebe ovog rada izvršeno je naknadno, po uzoru na kriterijume samog časopisa.

Jugoslovenska citiranost inostranih autora upoređena je s njihovom opštom tj. međunarodnom citiranošću. U tu svrhu formirana je zasebna rang lista citiranosti na prigodnom uzorku nasumično odabranih radova objavljenih u analognom periodu u sledećim časopisima:

- (a) *Journal of Experimental Psychology: Human Perception & Performance*
- (b) *Journal of Experimental Psychology: Learning, Memory & Cognition*
- (c) *Journal of Educational Research*
- (d) *British Journal of Educational Psychology*
- (e) *Journal of Personality and Social Psychology*
- (f) *Personality & Individual Differences*

Da bi se lakše objasnio sadržaj, odnosno razlike među tako formiranim listama od osnovnog interesa u radu je upotrebljeno nekoliko kriterijskih popisa uspešnih, odnosno prominentnih psihologa:

- (a) *Najproduktivniji autori u psihološkim časopisima (n=51)*
Ovaj popis je zapravo rang-lista najproduktivnijih autora u psihološkim časopisima referisanim u bibliografskim citatnim bazama SCI i SSCI u periodu 1986-1990. Popis je preuzet iz analize Garfielda (1992).
- (b) *Najcitiraniji aktivni autori u psihološkim časopisima (n=51)*
Ovaj popis je rang-lista citiranosti, takođe preuzeta iz analize Garfielda (1992). Obuhvata samo aktivne autore, tj. one koji su u periodu 1986-90. godine imali bar 10 objavljenih radova.
- (c) *Autori s najznačajnijim doprinosom u drugoj polovini XX veka (n=29)*
Izbor potiče od Hilgarda (1993) koji je sa popisa od 67 komisijски identifikovanih značajnih psihologa odabrao one s trajnim doprinosom u 15 raznih psiholoških disciplina.
- (d) *Autori enciklopedijskog značaja (n=172)*
Izbor potiče iz Enciklopedije Corsinija (1987). Kako su na taj popis dospeli i autori nacionalnog ili regionalnog značaja, za potrebe ovog rada napravljen je odabir u skladu s kriterijumom da autor pored zasebne odrednice ima i bar dve jedinice u bibliografiji istog izvora u svojstvu prvoimenovanog autora rada. Na taj način ukupan broj autora približno je izjednačen s brojem autora na jugoslovenskoj listi.
- (e) *Istaknuti psiholozi (n=104)*
Ovaj uzorak čine respondenati na anketu Pečjaka (1983), koje je autor na osnovu složenog kriterijuma identifikovao kao najznačajnije žive psihologe. Kvalitet Pečjakovog izbora umanjila je okolnost da se mnogi njegovi izabranici nisu odazvali na anketu. Zato je njegov popis u ovom radu proširen i na one kojima je Pečjak uputio poziv i naveo im imena u uvodu svoje monografije.

Obrada podataka obavljena je pomoću programskog paketa BiSA (Kosanović i Šipka, u pripremi).

Rezultati

Rezultati klasifikacije referenci (tabela 1.) pokazuju da je većina izvora citiranih u domaćoj periodici stranog porekla. Ukupan udeo stranih referenci iznosi 69,3%, što je svakako više od učešća koje strani izvori imaju u društveno-naučnim časopisima (Dukić i dr., 1983), ali manje

nego u biomedicinskim naukama (Knežević, 1977). Međutim, vrlo je simptomatično to da je prosečna starost inostranih referenci, izražena u godinama, veoma velika i da je znatno veća i od vrednosti utvrđene za domaće izvore i od analognih vrednosti za veliku većinu međunarodnih psiholoških časopisa (Social Science Citation Index, 1988).

Tabela 1.

Poreklo, vrsta i starost citiranih izvora

		ukupno	članci	knjige	zbirke	zbornici	ostalo	starost(Mdn)
domaći	f	3452	1085	1512	191	413	251	7
	%	30.7	31.4	43.8	5.5	12.0	7.3	
strani	f	7792	3725	2800	1055	137	75	12
	%	69.3	47.8	35.9	13.5	1.8	1.0	
ukupno	f	11244	4810	4312	1246	550	326	
	%	100.0	42.8	38.3	11.1	4.9	2.9	

Ukupan udeo svih inostranih "dinamičkih izvora" (članci, zbornici i zbirke radova) je relativno mali (64,1%), ali ipak znatno veći nego u referencama domaćeg porekla, gde iznosi svega 56,2%. Proporcija članaka približno je jednaka onoj u jugoslovenskoj periodici iz domena fizičke kulture (Ban, 1993), a znatno manja nego u medicinskoj periodici (Knežević, 1977), što je i očekivano.

Na listi najcitiranijih stranih autora (tabela 2.) izrazito dominiraju teoretičari ličnosti, posebno istraživači strukture ličnosti. Supremacija ovih autora (Eysenck, Cattell i Guilford) je još izrazitija ako se posmatraju citati dobijeni samo u naučnim radovima (kolona C_n). Oni su, ujedno, relativno dobro, bar jednim citatom godišnje, zastupljeni u svim domaćim časopisima. To nije slučaj s drugim autorima, među kojima su mnogi, npr. Doerner, Torrance, Mugny, Freud, itd., svoje citate "dobili" uglavnom u jednom časopisu ili čak od jednog jedinog autora ili autorskog tima.

Uočljiva je, inače, razlika među dvema domaćim rang-listama citiranosti. Mnogi rado citirani autori (npr. Berne, Rogers, Jung, Lazarus i Sarason) veliku većinu svojih citata dobili su u radovima koji nisu klasifikovani kao naučni. Takođe je uočljiva sklonost jugoslovenskih autora da se citiranjem oslanjaju na klasične autoritete. Od 33 autora s liste za koje korišćeni izvor (Corsini, 1987) nudi podatke te vrste, osam je rođeno u prošlom, velika većina na početku ovoga veka, dok je 13 je umrlo pre isteka analiziranog perioda. Samim tim, izbor domaćih autora slabo korespondira s rang listom najcitiranijih aktivnih autora u međunarodnim psihološkim časopisima. Iz kolone G_c vidljivo je da su samo dva autora (Eysenck i Beck) sa jugoslovenskog popisa ušli u krug od 50 najcitiranijih aktivnih psihologa na svetu (Garfield, 1992). Ukupna citiranost preostalih autora s tog popisa iznosi svega 55, a čak 29 ih nema nijedan citat u domaćem desetogodišnjem korpusu (!). Jednako tako podudarnost je niska sa listom psihologa najproduktivnijih u komparabilnom periodu (G_p).

Uprkos toj rezervi, može se zaključiti da dve domaće liste, jedna generisana na osnovu svih, a druga samo na osnovu naučnih radova iz korpusa, znatno bolje iscrpljuju liste eminentnosti nego liste citiranosti, odnosno produktivnosti. To, međutim, nije slučaj sa rang-listom citiranosti generisanom na uzorku međunarodnih psiholoških časopisa. Inostrani autori radova iz tog uzorka evidentno manje pažnje poklanjaju klasičnim autoritetima i ipak više citiraju aktuelne, tj. one koji su visokoproduktivni i visokocitirani.

Tabela 2.

Rang lista citiranosti inostranih autora

	N _c	C _f	C _n	G _c	G _p	H	C	P	područje glavnog doprinosa
Piaget, J.	99	85.5	44			+	+		Razvoj kognitivnih sposobnosti
Eysenck, H.J.	97	74.2	65	+	+		+	+	Ličnost: dimenziona teorija
Cattell, R.B.	79	63.2	58				+	+	Ličnost: struktura, multivarijatna analiza
Guilford, J.P.	75	65.4	47				+	+	Struktura inteligencije i ličnosti
Maslow, A.H.	62	61.0	24				+		Ličnost i motivacija
Freud, S.	61	61.0	10				+		Ličnost i psihoterapija
Vygotsky, L.S.	52	52.0	14				+		Socijalna komunikacija: uloga značenja
Fromm, E.	46	44.5	9				+		Ličnost: suština ljudske priroda
Allport, G.W.	39	37.5	17			+	+		Ličnost: razvoj i uticaj stavova
Eysenck, S.B.G.	37	17.6	31						Ličnost: merenje i međukulturalno poređenje
Horn, J.L.	33	21.4	14					+	Struktura inteligencije
Bandura, A.	32	26.4	23				+	+	Socijalno učenje
Turvey, M.T.	32	7.8	20						Kognicije: obrada prirodnog jezika
Bruner, J.S.	28	23.1	13			+	+	+	Obrazovanje i razvoj
Endler, N.S.	28	15.4	8				+		Ličnost: situacioni uticaji, interakcija
Jung, C.G.	27	27.0	4				+		Ličnost: analitička psihologija
Sternberg, R.J.	27	20.5	10		+				Inteligencija i obrada informacija
Torrance, E.P.	27	21.8	21						Kreativno ponašanje: priroda i merenje
Mischel, W.	26	21.6	5						Ličnost: struktura i merenje
Rotter, J.B.	25	20.8	17				+	+	Socijalno učenje: kognitivni procesi
Zuckerman, M.	25	18.7	11						Ličnost: traganje za uzbuđenjima
Luria, A.R.	23	23.0	11				+		Neuropsihologija: moždane funkcije
Moscovici, S.	23	13.8	9					+	Socijalni uticaji; grupno ponašanje
Inhelder, B.	22	10.8	10			+		+	Razvoj kognitivnih sposobnosti
Vernon, P.E.	22	20.3	12				+	+	Intelektualni razvoj: uticaj sredine
Kohlberg, L.A.	21	20.5	7				+		Moralni razvoj dece
Lazarus, R.S.	20	13.1	3				+		Stres, emocije i adaptacija
Maddi, S.R.	20	13.3	5						Kreativnost i ličnost
Stankov, L.	20	13.1	6						Struktura i merenje inteligencije
Cronbach, L.J.	19	15.6	11			+	+		Psihometrija: validacija testova
Doerner, D.	19	19.0	11				+		Mišljenje: rešavanje problema
Kagan, J.	19	10.9	10				+	+	Razvoj: motivacija i učinak dece
Super, D.E.	19	15.6	7				+		Profesionalni razvoj
Berne, E.L.	18	18.0	1				+		Transakciona analiza
Seligman, M.E.P.	18	10.6	4				+		Učenje ponašanja: naučena bespomoćnost
Beck, A.T.	17	12.3	2	+	+				Depresije: uticaj kognicija
Magnusson, D.	17	8.9	4					+	Ličnost: situacioni faktori
Osgood, C.E.	17	10.9	8				+		Učenje: uloga značenja
Rogers, C.R.	17	17.0	1			+	+	+	Psihoterapija: nedirektivno savetovanje
Bem, S.L.	16	14.5	9						Polne uloge, androginitet
Forster, K.I.	16	12.0	10						Kognicije: obrada prirodnog jezika
Hall, C.S.	16	10.5	4				+		Istraživanje snova: kvantitativna analiza
Kelley, H.H.	16	13.9	10				+	+	Socijalna percepcija i komunikacija
Marx, K.H.	16	13.5	7				+		Socijalno ponašanje: uticaj sredine
Mugny, G.	16	11.7	11						Socijalni uticaji: uloga manjine
Kobasa, S.C.	15	9.3	3						Stres i ličnost
Sarason, I.G.	15	11.1	1						Anksioznost: eksperimentalno ispitivanje
Chomsky, N.A.	14	13.5	4				+	+	Učenje jezika: logička struktura jezika
Maccoby, E.E.	14	8.9	10			+	+		Međupolne razlike
Wechsler, D.	14	13.5	10				+		Inteligencija: konstrukcija testova

N_c = ukupan broj citata; C_f = frakciona citiranost; C_n = ukupan broj citata u radovima koji su klasifikovani kao naučni; G_c = najproduktivniji autori u psihološkim časopisima (Garfield, 1992); G_p = najcitiraniji u psihološkim časopisima (Garfield, 1992).

H = autori najvećeg doprinosa u drugoj polovini 20. veka (Hilgard, 1993); C = autori-enciklopedijske odrednice u Corsini (1987); P = istaknuti psiholozi - respondenti u anketi Pečjaka; znak + označava pripadnost kriterijskoj listi; opis doprinosa dat jenaosnovu Corsini (1987)

Iz iste tabele vidljivo je da su citatne preferencije jugoslovenskih psihologa znatno više u skladu s popisima koji su zasnovani na istorijskom doprinosu ili eminentnosti (kolone H, C i P). Ta sklonost kvantitativno je izražena (u tabeli 3.) kao procentualno preopkrivanje triju rang-lista s kriterijskim popisima. Rezultati prikazani u tabeli 3. pružaju i potpuniji uvid u preopkrivanje s kriterijskim listama jer su tri rang-liste veće dužine. One su i iste dužine (n=192), kako bi se obezbedili uslovi za poređenje rezultata. Treba, međutim, imati na umu da

kriterijski popisi (Hilgardov, Corsinijev i Pečjakov) nisu ni približno iste dužine, što bez sumnje utiče na verovatnost njihovog prepokrivanja s rang-listama utvrđenim u ovom istraživanju.

Tabela 3.

Podudarnost s listama citiranosti, produktivnosti i prominentnosti*

	Garfield'c	Garfield'p	Hilgard	Corsini	Pečjak
Najcitiraniji na uzorku	11,8	11,8	55,2	62,5	34,6
Najcitiraniji u naučnim radovima	7,8	11,8	48,3	51,7	34,6
Najcitirani na kontrolnom uzorku	15,7	13,7	13,8	8,1	7,7

* izražena kao procentualni udeo koincidirajućih autora u kriterijskim popisima (kolone)

Diskusija

Rezultati pokazuju da su citatne preferencije jugoslovenskih psihologa u analiziranom periodu bile više motivisane eminentnošću i istorijskim značajem citiranih inostranih autora nego njihovom aktuelnom uticajnošću. Kada se taj nalaz udruži s podacima o dosta velikoj starosti citiranih referenci inostranog porekla, kao i velikom učešću knjiga/monografija u referisanoj literaturi, mora se pretpostaviti da su sadržaji kojima su se oni bavili bili često arhaični, a argumenati kojima su se koristili često neadekvatni. Radovi većine autora s rang-liste već su, naime, prošli proces obsoletnosti (zastarevanja), tokom koga su njihove teorije i nalazi ugrađeni u nove, osavremenjene teorije danas visokocitiranih autora.

Mogućno je više objašnjenja za ovaj nalaz. Bar delom on mora poticati od nedovoljne obaveštenosti domaćih autora o aktuelnom tokovima u savremenoj psihologiji. On, takođe, može biti posledica određene pretencioznosti mnogih domaćih istraživača i teoretičara, koji uprkos nedostatku sredstava i uslova imaju sklonost da se obraćaju kompleksnim problemima i veoma širokim temama koji nužno zadiru u makroteorije, a time i njihove rodonačelnike.

No, mogućno je da u tom nalazu učestvuju i faktori trivijalnog karaktera, kao što su sklonost istoricizmu u zasnivanju problema i raširena upotreba citata u ceremonijalne svrhe, tj. zaklanjanje iza autoriteta (koji to više i nisu). Često je reč i o tzv. negativnim citatima. Zaštićeni jezičkim barijerama, u okruženju koje ne neguje naučnu kritiku, mnogi domaći istraživači, već od diplomskih radova nadalje, s lakoćom i bez dovoljno težine u argumenata osporavaju inostrane (umesto domaće) nalaze, dok teoretičari rado kritikuju prevaziđene koncepte ili škole/pravce koji su odavno napušteni. Svakako, tek dalja istraživanja, koja ne smeju biti samo klasične citatne analize, mogu da razjasne ove dileme i jasnije ukažu na neko od alternativnih objašnjenja.

Mada su se domaći psiholozi u velikoj meri bavili autorima klasičnih makroteorija, njihov izbor se čini selektivnim, odnosno ograničenim. Mnogi, prema Hilgardu, najprominentniji autori druge polovine ovoga veka nisu našli mesta na popisu 50 najcitiranijih u jugoslovenskoj periodici. Tako npr. na domaćoj listi najcitiranijih nema nijednog od autora koji se bavio opštom eksperimentalnom psihologijom (E.G. Boring), senzornim procesima i psihofizikom (L.M. Hurvich, Dorothea Jameson, C. Paffmann, S.S. Stevens), percepcijom (J.J. Gibson i Eleonor J. Gibson) ili fiziološkom psihologijom (D.O. Hebb i D. Krech). Takođe nedostaju autori s najznačajnijim doprinosom u domenu teorije učenja (B.F. Skinner), komparativne psihologije (F.A. Beach) kognicija, mišljenja i veštačke inteligencije (H. Simon) i psiholingvistike (R. Brown i G.A. Miller). Pa i u oblastima koje su u nas dobro zastupljene nedostaju neki, prema Hilgardu, najznačajni autori: razvojni psiholog A.L. Gessell, matematički psiholozi W.K. Estes i R.D. Luce, teoretičari ličnosti H.A. Murray i G. Murphy, kliničari C.R. Rogers i P.E. Meehl i socijalni psiholozi O. Klineberg i T.M. Newcomb.

Ovi rezultati, možda, svedoče o specifičnom karakteru problema kojima su se bavili jugoslovenski psiholozi. Već su rezultati citiranosti časopisa (Milin i Šipka, 1996) ukazali na to da su radovi jugoslovenskih psihologa bili najčešće primenjenog karaktera. Oni su bili pretežno zaokupljeni socijalno-psihološkim problemima i individualnim razlikama u domenu sposobnosti i ličnosti. Rezultati ovog rada potkrepljuju taj utisak. Servisirajući potrebe jednog perifernog,

relativno zatvorenog, socijalističkog društva, jugoslovenska psihologija je nužno imala socijalno-psihološki pristup. Na osnovu rezultata dosadašnjih citatnih analiza stiče se utisak, koji tek valja direktno proveriti, da su socijalno-psihološki problemi i procesi bili težišno ispitivani i u nekim oblastima, npr. industrijskoj, obrazovnoj i vojnoj psihologiji, gde bi individualna efikasnost trebalo da bude varijabla od osnovnog interesa. U takvoj sredini istraživačka percepcija značaja pojedinih teorija i nalaza nije, niti može biti, ista kao u naučnoj matici, međunarodnoj psihologiji.

Za suštinsku razliku između jugoslovenske psihologije i naučne matice postoje i prozaični razlozi. Izbor istraživačkih problema u nas bio je i ostao upravljan i nedostatkom resursa. Mnogi istraživački radovi iz korpusa evidentno su nastali kao nusproizvod primene testova u razne praktične vannaučne svrhe. Otuda veliki broj istraživanja deskriptivnog karaktera, korelacijskog nacrtu i ateorijskog utemeljenja. Domišljatost domaćih autora nije mogla biti dovoljna za sistematsku proizvodnju naučnih nalaza, koja zahteva i veća sredstva i njihovo efikasnije korišćenje.

Na kraju, može se učiniti da se dva provizorna objašnjenja rezultata ove citatne analize, od kojih se jedno poziva na arhaičnost, a drugo na izolovanost jugoslovenske psihologije, međusobno isključiva. Međutim, nije tako. I unutar tematskih područja u kojima su jugoslovenski psiholozi u analiziranom periodu bili najaktivniji, pravi i puni priključak s matičnom naukom nije postojao. Mada je npr. citiranost teoretičara ličnosti izuzetno visoka, uočljivo je da među njima nema onih koji su u svetu najcitirniji, a bave se strukturom ličnosti (npr. McCrae, Costa, Cloninger). Isti je slučaj sa socijalnim psiholozima. Glavni uticaj na jugoslovenske istraživače imali su autori koji su, sudeći po njihovoj aktuelnoj citiranosti (Gordon i Vicari, 1992), privlačili malo pažnje autorima radova u glavnim socijalno-psihološkim časopisima. Štaviše, naš izbor autoriteta iz te oblasti potpuno odudara od nomenklature nacistiranih u udžbeničkoj literaturi utvrđenoj u istom istraživanju. Konačno, slično je i s kognitivnom psihologijom. Za ilustraciju može da posluži podatak da je u doba punog zamaha tzv. kognitivne revolucije u psihologiji jedan od vodećih autora u toj oblasti H. Simon, dobitnik Nobelove nagrade, dobio na desetogodišnjem korpusu jugoslovenskih časopisa svega osam citata.

Zaključak

Rezultati ove citatne analize potvrđuju ranije stečenu sliku o jugoslovenskoj psihologiji analiziranog perioda kao naučnoj priferiji zaokupljenoj opsoletnim i specifičnim sadržajima. Kako se ta zaokupljenost odvijala bez stvarne komunikacije domaćih autora, bilo sa matičnom naukom (Šipka u štampi), bilo međusobno (Šipka, 1995a) i kako je bila udružena sa naglašenim samozadovoljstvom (npr. Pečjak, 1980), to je dve osnovne slabosti jugoslovenske akademske psihologije umesno označiti kao arhaizam i autizam.

Literatura

Ban, D. (1993), Journal citation in home literature, *Facta Universitatis-Physical Education*, 1, 1, 35-44

Corsini, R.J. (ur.), (1987) *Concise Encyclopedia of Psychology*, Wiley, New York

Dukić, Z., Jurinčić, B. i Miričić, S (1983) Interdisciplinarna povezanost časopisa, *Naše teme*, 3, 301-325

Garfield E. (1992) Psychology research, 1986-1990: A citationist perspective on the highest impact papers, institutions, and authors, *Current Contents*, 41, 5-15.

Gordon, R.A. i Vicari, P.J. (1992) Eminence in Social-Psychology - A Comparison of Textbook Citation, Social Sciences Citation Index, and Research Productivity Rankings, *Personality and Social Psychology Bulletin*, 18, 1, 26-38

Hilgard, E.R. (1993) Which psychologists prominent in the second half of this century made

lasting contributions to psychological theory, *Psychological Science*, 4, 2, 70-80

Social Science Citation Index (1988), Journal Citation Report, Institute for Scientific Information, Philadelphia

Knežević, B. (1977) Analiza citata u publikacijama kliničke medicine, *Informatika*, 11, 4, 213-218

Kosanović, B. i Šipka, P. (u pripremi) BiSA: Program za bibliometrijsku i scijentometrijsku analizu

Milin, P. i Šipka, P. (1996) Citiranost stranih i domaćih časopisa u jugoslovenskoj psihološkoj periodici, II Naučni skup *Empirijska istraživanja u psihologiji*, Beograd, usmeno saopštenje

Pečjak, V. (1980) Kratak prikaz razvoja psihologije u Jugoslaviji, *Primijenjena psihologija*, 1, 2-3, 205-216 Pečjak, V. (1983) *Veliki psiholozi o psihologiji*, Nolit, Beograd

Šipka, P. (1995a) Citatna analiza jugoslovenske psihološke periodike 1981-1990: Uticajnost i međusobno uvažavanje katedara za psihologiju, u: Momirović K. (ur.) *Merenje u psihologiji*, 1, 175-86, IKSI i SDPS, Beograd

Šipka, P. (1995b) Citatna analiza jugoslovenske psihološke periodike 1981-1990: Odnosi među pokazateljima individualne citiranosti, *Psihologija* 1-2, 195-205

Šipka, P. (1995c) Istraživanje jugoslovenske psihologije kao periferne nauke: značaj, teorijski okvir i metodi, u: Đurić, Đ. (ur.) *Ličnost u višekulturnom društvu*, 2, Univerzitet u Novom Sadu, Filozofski fakultet, 258-266

Šipka, P. (1996) Funkcionalnost citiranja u jugoslovenskoj psihološkoj periodici, II naučni skup *Empirijska istraživanja u psihologiji*, Beograd, usmeno saopštenje

Šipka, P (u štampi) Inostrana citiranost psihologa prethodne Jugoslavije, *Merenje u psihologiji*